

ÇAY BİTKİSİNİN BAKIMI

Hülya MAHMUTOĞLU
Ziraat Yüksek Mühendisi

Tüketici beenisine sunulan kuru çayın içim özelliklerinin iyi olması zorunludur. İyi içim özelliği derken anımsatmaya çalı tımız parlak, güzel bir dem rengi, çayın kendine özgü aroması, dolgunluk, keskinlik, burukluk v.b. özelliklerdir. Çayın i lenmesi a masında, hammadde yani çayda var olan özellikler olgunla tırılarak arzu edilen kaliteye varılmaya çalı ılır. Niteliksiz ürünün en geli mi i letmelerde, en uygun koşullarda hiç aksarna olmaksızın i lenmesi ile nitelikli kuru çay elde edilemez. O halde nitelikli kuru çay için, nitelikli ürün ana köldür. Üreticinin amacı ise bol ürün almak ve ürünü kolayca pazarlamaktır. Kolay pazarlamak için ise ürünün körpe ve dolgun tomurcuklu olması gerekir. Nitelikli ve bol ürün ancak sağlıklı ve bakımı çay ocaklarından alınabilir. Bakımsız, çalı mı hastalıklı çay ocaklarında süren sürgünler ciltz olup hemen köre yönelir ve kartlar. Budaması zamanında yapılmı, gübrelerle gerekli besin elementleri verilmi, hastalık ve ha erelere karşı önlem alınmı sağlıklı çayocakları doğal ki dolgun tomurcuklu körpe sürgünlerle dolacaktır. Bol ve nitelikli ürün alan üretici u ralarının kar lılı nı görme mutlulu unu ya ayacaktır. Bakım i lemleri derken vurgulamaya çalı tımız budama, gübreleme, hastalık ve ha erelerle sava m konularıdır.

Önümüzdeki sürgün devresinde bol ve iyi ürün alabilmemiz için imdiden i e koyulmamız gerekir. İ çinde bulundu umuz aylar özellikle Mart-Nisan ayları budama, gübreleme ve mücadele için en uygun olan zamandır. Konularımızı anımsatmak için yeniden özetleyelim.

1- Budama

çay bitkisi budanmayıp kendi halinde büyümeye bırakılacak olursa a açık eklini alır. Budama ile çayoca nın gövde-kök dengesi kök lehine bozularak, sürgün gelişimi te vik edilir. Budama ile ocak çalı formuna sokularak toplama tablası normal boyda bir insanın rahatça toplama yapabilece i düzeye indirilir.

çay oca nı budamadaki amaçlarımız öyle sıralanabilir;

1- Oca a ekil vermek: Genç fidanları yerden 20 cm. yükseklikten budanarak geni bir toplama tablası olu turulur.

2- Ürünü artırmak: Verim çanındaki ocakların 5 yılda bir budanması oca t tazeler canlandırır. Budanan ocaklar dolgun ve sağlıklı sürgünleri sürer, buna ba lı olarak verim artar. Burada dikkat edilecek nokta her budamanın bir önceki budama düzeyinin 5 cm. üzerinden yapılmasıdır.

3- Gençle tirmek: 25-30 yaşlarındaki ocakta budama düzeyi bir hayli yükselmi olacaktır. Aynı zamanda ocak verimden dümeye balmı tır. Böyle ocakları yerden 20 cm. yükseklikten budanarak tazele nir ve ikinci yar ı ömrü kazandırılır.

Budama zamanı ve yapılı. Budama için en uygun zaman bitkinin uykuda oldu u dönemdir. Bu dönemde yapılacak olan budama ile bitki besin maddesi ve ürün kaybı en düük düzeyde olacaktır. Ülkemizde Kasım-Aralık veya Mart-Nisan ayları budama için en uygun devrelerdir.

Budama yaparken oca nın hırpanlanmamasına ve açılacak yaralarını kolay kapanabiliri olmasına dikkat

edilmelidir. Merkezdeki dalları top rak düzeyinden kesip, yan dalların sa lamlarını, seçilen budama yüksekli inden budayarak oca a çanak ekli vermek en uygunudur. Burada dikkat edilmesi gereken nokta kesim yüzeyinin merkeze dönük olmasıdır. Bu yolla oca nın dı a dallanması sa lanır. Kesim yüzeyinin pürüzsüz olması ve çentik bırakılmaması ya (anın tez kapanmasına yardımcı olur.

2- Gübreleme

Di er bitkilerde oldu u gibi çay bitkisi de gereksinim duydu u besin maddelerini topraktan sa lar. Ancak topraktaki besin maddeleri çe itli yollarla uzakla arak toprak yoksulla rır. Örne in ya rı yoluyla yıkanmalar, ürünle kaldırılan besin maddeleri topra nın yoksulla masına neden olur. Bozulan dengeyi yeniden kurmak ve bitkiden daha fazla ürün alabilmek için bitki besin maddelerinin yeniden topra a verilmesi i lemine gübreleme, bu amaçla kullanılan materyale ise gübre adını veriyoruz. Topraktan bitki tarafından en fazla kaldırılan besin maddesi azottur. çay bitkisinde ürün ye il aksam oldu u için ürünle kaldırılan ve topra a dönemeyen azot kaybı çok fazladır. Bu nedenlerden dolayı çay bitkisinde azotlu gübrelemenin yeri büyüktür. çay bitkisinin iyi cevap verdi i amonyum sülfat gübresi yıllardır çaylıklarımızda yaygın ekilde kullanılmaktadır. Ancak bu gübrenin her yıl artan dozlarda kullanımını artık ürün artı rı sa lanmadı rı gibi topra nı yapısını bozmakta ve toprak asiditesinin a rı artmasına neden olmaktadır. Buna ek olarak azotlu gübrenin tek taraflı verilmesi, fosfor ve potasyumlu gübrelerin uygulanmaması bitkinin verilen be-

sinierden yeterince yararlanmasını engeller. Sıralanan aksaklıkların giderilmesi için bu uygulamaların yapılması zorunludur.

1-3-4 yılda bir dekara 3 ton hesabıyla ahır gübresinin çay topraklarına uygulanması ile toprağın strüktürü düzeltilir ve bitki için gereken bir çok besin maddesi az veya çok toprağa verilir.

2- Yine 3-4 yılda bir 60 kg/da hesabıyla kompoze gübre uygulanmalıdır. Kompoze gübre ile bitki için gerekli fosfor ve potasyum toprağa kazandırılır. Kompoze gübrenin verildiği yıl ayrıca azotlu gübre uygulanması gereksizdir.

3- Azotlu kimyasal gübre kullanımında, gübrelerin çeşitli ve dozuna dikkat edilmelidir. Genç çaylıklarda (20 yaından küçük) uygulanacak amonyum sülfat gübresinin

dozu 80 kg/da geçmemelidir. Yaılı çaylıklarda ise amonyum sülfat yerine yine 80 kg/da geçmeyecek dozda kalsiyum amonyum nitrat uygulanmalıdır.

3- Hastalık ve zararlılarla savaşım

Hastalıklı çay ocaklarından sağlıklı ve nitelikli ürün alınması beklenemez. Bu nedenle günümüzde etkili olan zararlıları ve savaşım yollarını bilmek zorundayız. Bugün çaylıklarımızda ekonomik düzeyde etkili olan zararlıları şöyle sıralayabiliriz.

1- çay filiz gövdesi

2- çay kenişi

3- Turunçgil siyah yaprak biti

Bunlarla savaş yöntemleri

a) Mekanik savaş

b) Kimyasal savaş olarak iki

ekilde düşünülebilir.

Kimyasal savaş: Hem pahalı hem uygulamada titizliği gerektiren bir

yöntemdir. Zorunlu olmadıkça kimyasal savaşla bulaşmamalıdır.

Mekanik savaş: Hastalık görülen çaylıklarda ve çevre çaylıklarda derin budama yapılması ve budama artıklarının çaylıktan uzak bir yerde yakılması hem kolay hemde ucuz bir yöntemdir. Üreticinin bu konuda uyanık ve titiz olması hastalık görünümüne budama ile yok etmeye çalışması onun çıkarına olacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1- ÇELEBİOĞLU 1969 (Çay Bitkisinde Bugünün Mesaleleri)
- 2- KİNEZ M. 1966 (Çay Ziraatı)
- 3- EDEN T. 1960 (Tea)
- 4- Prof. Dr. TEKELİ, S. T. 1976 (Çay Yetiştirme, İleme, Pazarlama)

Uygun budama ve gübreleme yapılan bir çay ocağı.